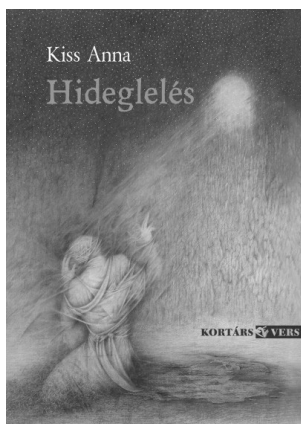

BARÁTH TIBOR

Megszokni a ködöt

KISS ANNA: HIDEGLELÉS

Kortárs Könyvkiadó
Budapest, 2020
198 oldal, 3000 Ft

Kiss Anna legújabb verses- és drámakötete nem könnyű olvasmány. Ha csak belelapozunk, csalóka lehet az egyszerűnek tűnő, tömör versbeszéd, a kifejezetten rövid sorok és strófák képe, ugyanis erős kontraszt feszül a versek formai és tartalmi összetevői között, amint az *Észak világol* című versben is jól látszik: „hordalék-kő sír / havas zsebemben / az időn lassan / kiüt a só”. Nem egyszerű megérteni a belső logikáját annak az esszenciális nyelvnek, melyet a költőnő a *Hidegtelelés*ben működtet, ám ha rálelünk a verseket összekötő motívumrendszer nyomaira (például a textilfajták és természeti képek felbukkanásaira), jól elboldogulunk ebben a nyelvi labirintusban. Kiss Anna művei nagy koncentrációt igényelnek, bele kell rázódnunk sajátos versvilágába, hogy élvezni tudjuk, de ez nem is meglepő, hiszen kötete poétikai összességként is olvasható – amint arról hamarosan szó lesz.

A *Hidegtelelés* – főként a verseket tekintve – számvetéskötekként olvasható, mind gondolati, mind életrajzi, mind poétikai szempontból áttekinti a költőnő életének és művészetének bizonyos részeit. Mindeközben jelen van az igény a konklúziók levonására és az élet nagy kérdéseinek taglalására. Több vers is az emlékezés terévé válik, a gyermekkor éveit például kiemelten fontossá válnak – nem feledhetjük, hogy ez egy háborúval terhelt időszak –, amint azt a *Rongybabák kora, Debrecen* című vers tanúsítja: „Irreális idő a háborúké, / kertjeinkben mákkal, / liliommal együtt / bombatölcsérek nyílnak”. Az emlékezés aktusa az életesemények beemelésén túl is áthatja a kötetet, több alkalommal felvetődik az a probléma, hogy miért csak véges számú dologra emlékezünk, hogy miért esnek ki bizonyos részek, és hogy mit kell kezdenünk – az olykor hiányos, torzult – emlékeinkkel, milyen narratívát alakítanak ki ezek az életünkről. „Kik vagyunk, ha / senki sem önmagával / kezdődik a nagy / fényképtartó dobozból” – teszi fel a kérdést *A kód* című dráma hősnője is, kiemelve az idő kulcsfontosságú szerepét is. A temporalitás ugyanis összefonódik az emlékezéssel, az egész kötetet át-

”

hatja az idő problematikája, akár mint verstéma, akár mint életrajzi vonatkozás, akár mint mitikus tér bukkan is fel, ezeket a műveket olvasva nem kerülhetjük meg a szembesülés pozícióját. Az idő nem egy elvont fogalom Kiss Anna kötetében, hanem az életet befolyásoló olyan tényező, ami nem hagyható figyelmen kívül.

Ám ha az idővel szembesül az ember, a halállal is kell valamit kezdenie. Az emlékezésnek és az időnek a *múlás* kulcsszavában kiteljesedő szemlélete a harmadik ciklusban önálló érvényre jut, az ide sorolt versek témája a halál – pontosabban a megszűnés, amikor valaki már nem a világ része többé: „elmúlni a / szelekben // valami / végtelenben” – olvasható a *Valami végtelenben* című versben, de idézhetném a *Múlni a fellegekkel*-t is: „Múlni a / fellegekkel, // hajnalodó füvekkel”. Valójában a kötet nem a halál, az elmúlás fogalmával foglalkozik. És ezt nem is csak témaként teszi. Kiss Anna a *Hidegtelelés*ben kialakított egy sajátos beszédmódot, ami tömör verssorokkal, minimalista stílussal, egységes motívumrendszerrel és ütemhangsúlyos lüktetéssel jellemezhető. Emellett nagyon tudatosan használja az ismétlés és a variáció alakzatait, főként az első három – egymással nagyon összefüggő – ciklusban, aminek következtében egy átgondolt belső szerkezet jött létre a versek és még inkább a ciklusok között. Az első három ciklus csak verseket tartalmaz, ám a ciklus szó helyett ez esetben a tétel megnevezést használnám, ugyanis e három egység együttesen egyfajta kompozíciót ad ki. Az emlékezéssel foglalkozó első tételt az idővel foglalkozó második követi, és ez az elmúlás kulcsszavával leírható harmadikban összegződik – miközben a motívumrendszer, bizonyos verssorok a különböző tételekben, variációkként kötik össze az egyes egységeket. A szél, az ősz és a madár motívumai például így térnek vissza az egyes tételekben: „suhognak füvei az őszben” (első ciklus); „világos szélben, / mint a toll” (második ciklus); „holló kiált a / szélben” (harmadik ciklus). Nem is lehet véletlen, hogy e három versciklust egy memoár-ciklus követi, jelezve a kompozíció határait és erősítve az egységek összetartozását.

A negyedik, *Genitivus* című egység is ismétlés, a korábbi, azonos című kötetből emelt át a költő egy ciklust. Ebben a részben a Nagy László-szerelem idéződik fel, olyan autográf dokumentumokat olvashatunk, melyek a költőhöz írt levelek és rajzok közül nyújtanak válogatást. A jelen kötet kontextusában két szempontból lehet érdekes ez a ciklus. Először is, ha számvetésként olvassuk a *Hidegtelelést*, akkor a Nagy Lászlóval való szerelem kitüntetett pozícióba kerül, mintha e szerelem a költő életének egyik legfontosabb állomása, legszebb része lenne. Másodsor, Nagy László felidézése poétikai szempontból is összegzésként hat. Nem felejtethetjük el, hogy Kiss Anna indulásakor, pályája közepén Nagy László valóságos költőfejedelem volt, a költő most tárgyalt kötetében tagadhatatlan, hogy a Nagy László-i hagyomány, versbeszéd jelen van. Kiss Anna természetesen saját képére formálta ezt a beszédmódot, mégis tekinthető ez a kötet a Nagy László-féle poétika egyféle összegzésének. A hasonlóság főként a címadó hosszúversben válik világossá, de a verskompozíció is sokat merít a költő lírai hagyatékából, – az mindenképpen Kiss Anna érdeme, hogy az egyértelmű ihletforrás ellenére sem áll fenn az epigonosodás veszélye, és sikeresen elkerülte, hogy beszédmódja avíttan hasson. A *Hidegtelelés* elsősorban Kiss Anna költészetének összegzése, de a háttérben a népies Nagy László egyértelműen felfedezhető.

A kötetet lezáró két drámai mű is az összegzés jegyében íródott, ám ezek jóval közvetetebben kapcsolódnak a költő életéhez, már szűkebb műfaji meghatározásuk is – *A kód* lét-drámaként, az *Álmodók* mítoszként olvasható – az egyetemes és általános felé nyit, míg a kötet eddigi részében a realitás, a valós élet volt a középpontban, itt a transzcendens tartalom

kerül előtérbe. Már a kötetnek címet adó hosszúversben is felmerültek az élet nagy kérdései – az idő, az élet és a világban való hely – és a vers a dolgok mögötti transzcendenciát kívánta megérteni, felszínre hozni, ez hangsúlyosan jellemzi a drámai műveket. A *köd* című darabban elhangzó „az idő brutalitás” mondat a darab mottója is lehetne, a főhősnő, aki szinte egy monodráma szereplőjeként is felfogható lenne, két különböző létforma határán mozog. Küzdelmének tétje a választás: az időben, a világ részeként éljen, vagy válassza a szimbolikus teret, a ködöt, kívül kerülve ezzel a ködön, és elveszítve saját láthatóságát, megfoghatóságát. Nem csupán a halállal való szembesülés és harc metaforája ez, hiszen a „kődbe burkolózás” nem jelent egyértelműen halált: „lassú / elváltozások jönnek, / utolsó nagy / elveszések a köd-
ben”. Még szimbolikusabban dolgozza fel a lét transzcendenciáját az *Álmodók* című darab, amely egy indián teremtéslegendát dolgoz fel. A mítosz szerint az Örökkévaló álmot látott, így lett a fény, a fény álmából a kristály, a kristály álmából a fa, a fa álmából a bálna, az ő álmából mi emberek. Előttünk pedig két út van: továbbálmodunk, vagy megöljük a minket álmodót – és ezzel magunkat. Kiss Anna drámája e mítosz révén gondolkodtat el minket az emberi létről, a világgal és környezettel való kapcsolatunkról, helyünkéről és feladatunkról a kozmoszban. Már a kérdések természetéből is adódik, hogy e drámai művek nagy figyelmet igényelnek, nehéz olvasmányok, ám – csakúgy, mint a kötet többi része – megérik a fáradságot; konkrét válaszokat természetesen nem kapunk, de a *Hidegletés* segít megszokni a mindent magába burkoló ködöt, így megvan az esélye, hogy felsejlik valaminek a körvonala.

